

Republika e Kosovës • Republika Kosovo • Republic of Kosovo
Institucioni i Avokatit të Popullit • Institucija Ombudsmena • Ombudsperson Institution

IZVEŠTAJ
NACIONALNOG MEHANIZMA ZA SPREČAVANJE TORTURE
O POSETI KOREKTIVNOM CENTRU U SMREKOVNICI

Za: Gđa. Albulena Haxhiu, ministarka
Ministarstvo Pravde

Kopija: Gđa. Duda Balje, predsednica,
Komisija za ljudska prava, ravnopravnost polova, nestala lica i peticije

G. Habit Hajredinaj, direktor
Kancelarija Premijera – Kancelarija za dobro upravljanje

G. Ali Gashi, vršilac dužnosti
Genralni direktor
Korektivna Služba Kosova

G. Milazim Gjocaj, direktor
Departman za zdravlje u zatvorima

G. Xhevdet Maqastena, direktor
Korektivni Centar u Smrekovnici

Priština, 18. oktobar 2021, godine

UVOD

Nacionalni Mehanizam za Sprečavanje torture (u daljem tekstu *NMST*) u skladu sa članom 17, Zakona br. 05/L-019 o Ombudsmanu može u svako vreme i bez najave da poseti sva mesta gde se drže osobe lišene slobode, uključujući policijske stanice, pritvorske centre, zatvore, mesta gde su stranci pritvoreni i lišeni slobode, kao i psihijatrijske ustanove i one za socijalnu zaštitu.

Na osnovu ovog mandata, NMST je dana 28. jula 2021. godine, posetio Korektivni Centar u Smrekovnici. (u daljem tekstu *KCS*). *KCS* je korektivna ustanova otvorenog tipa u kojoj se osuđenici šalju na kaznu zatvora do tri godine i podležu otvorenom režimu. Službeni kapacitet *KCS* -a je 200 lica, a u vreme posete u istom je bilo smešteno 115 osuđenika.

Cilj posete

Glavni cilj ove posete bila je opšta ocena poštovanja prava osuđenika, zdravstvenih usluga koje se pružaju osuđenima, kao i uslova smeštaja u skladu sa domaćim i međunarodnim standardima za zaštitu lica lišenih slobode. Takođe, drugi cilj posete bila je primena preporuka *NMST*-a koje su putem izveštaja sa preporukama objavljenim 19. maja 2019. godine poslate Ministarstvu pravde.¹

Saradnja *KCS* sa *NMST*-om tokom posete

1. Tokom posete *NMST*-a obavljene *KCS*-u, osoblje korektivne službe i osoblje Departmana za zdravlje u zatvorima (u daljem tekstu *DZZ*) pružili su monitoring ekipi punu saradnju. Ekipa je bez odlaganja imala pristup posećenim svim prostorijama. Ekipi su dostavljene sve informacije potrebne za obavljanje zadatka i omogućeno joj je da razgovara sa osuđenim i pritvorenim licima, bez prisustva korektivnih službenika i bez prisustva zdravstvenog osoblja.

Fizičko zlostavljanje

2. *NMST* je tokom posete *KCS*-u intervjuisao jedan broj osuđenika i nije primio nikakve žalbe na fizičko zlostavljanje ili prekomernu upotrebu sile od strane korektivnih službenika. *NMST* je primetio da postoji pozitivna klima odnosa i dobra interaktivna komunikacija između osuđenika i korektivnih službenika.

Uslovi smeštaja u *KCS*

3. Zakon br. 04/L-149 o Izvršenju Krivičnih Sankcija (u daljem tekstu *ZIKS*) izričito navodi da osuđeno lice ima pravo na smeštaj u skladu sa savremenim higijenskim uslovima i lokalnim klimatskim prilikama.² Dalje, zakon definiše: “*Prostorije u kojima osuđeno lice živi i radi moraju da budu dovoljno prostrane da svako osuđeno lice ima na raspolaganju najmanje osam (8) kubnih metara prostora i kada je to moguće devet (9) kvadratnih metara za osuđenike u zajedničkim ćelijama a četiri (4) kvadratnih metara za osuđenike u samici i dovoljno prirodno i veštačko osvetljenje za rad i čitanje, kao i grejanje i*

¹ Za više informacija vidi: <https://oik-rks.org/2019/05/21/raport-i-mkpt-per-viziten-ne-qendren-korrektuese-ne-smrekonice/>

² Zakon br. 04/L-149 o Izvršenju krivičnih Sankcija, član 36, stav 1.

ventilaciju.”³ Dalje, ovaj zakon propisuje da prostorije ne smeju da budu vlažne i moraju da imaju adekvatne sanitarne instalacije i ostale uređaje neophodne za ličnu higijenu.⁴

4. NMST je primetio da su ćelije u kojima borave osuđenici, u smislu veličine i prirodnog i veštačkog osvetljenja, u većini ćelija u kojima su bili smešteni osuđenici, bile u skladu sa standardima koje je postavio Komitet za prevenciju torture⁵ (u daljem tekstu KPT) i ZIKS.⁶ Osim toga, odeljenje koje je do sada korišćeno kao karantin nakon izbijanja pandemije COVID-19 sada je dostupno zatvorenima za smeštaj i pružiće još više životnog prostora zatvorenima
5. Tokom posete sprovedene u KCS-u 6. februara 2019. godine, NMST je primetio da je na drugom spratu zgrade potrebno hitno renoviranje krova, odakle prodiru padavine i u nekim ćelijama primećen je prodor vlage u plafonima.
6. U vezi sa ovim nedostatkom, NMST je putem izveštaja sa preporukama o poseti KCS -u koji je objavljen 16. maja 2019. godine preporučio Ministarstvu pravde da eliminiše ovaj nedostatak. Međutim, tokom poseti o kojoj se izveštava, utvrđeno je da ova preporuka još uvek čeka da se primeni.

Hrana

7. ZIKS definiše da osuđeno lice ima pravo na odgovarajuću hranu, tri obroka dnevno, za održavanje dobrog zdravlja i snage, koja mora da bude raznovrsna i hranljiva. Hrana koja se pruža osuđenom licu treba da odgovara njegovom uzrastu i zdravlju, prirodni posla, godišnjem dobu i klimatskim uslovima i ukoliko je to moguće, njegovim verskim i kulturološkim potrebama.⁷
8. Zakon dalje propisuje da osuđena osoba koja obavlja teške poslove, bolesna osoba, trudnica ili žena koja je rodila dete, imaju pravo na hranu koju propisuje lekar, kao i na dijetetsku hranu.⁸ Lekar ili drugi stručnjak za hranu proverava hranu i pre posluživanja svakog obroka obaveštava direktora korektivne ustanove o njenom kvalitetu, a njegovi nalazi se evidentiraju u odgovarajućoj knjizi.⁹
9. Tokom posete, NMST je primetio da je kuhinja koja se koristila za pripremu i serviranje hrane bila u privremenoj zgradi i da će uskoro biti otvorena odgovarajuća prostorija za ovu namenu koja će omogućiti znatno bolje uslove. Osoblje kuhinje i osuđenici koji su radili u kuhinji dobili su sanitarne knjižice. NMST nije primao pritužbe zatvorenika u pogledu količine i kvaliteta poslužene hrane

Režim

10. Prema direktoru Korektivnog Centra u Smrekovnici uopšte, tokom letnje sezone, skoro svi osuđenici su angažovani na poslovima u poljoprivredi, u održavanju, kao i u

³ Zakon br. 05/L-129 o izmeni i dopuni Zakona br. 04/L-149 o Izvršenju krivičnih Sankcija, član 3, stav 2.

⁴ Zakon br. 04/L-149 o Izvršenju krivičnih Sankcija, član 36, stav 3.

⁵ Evropski komitet za sprečavanje torture, Životni prostor za zatvorenika, vidi: <https://rm.coe.int/16806cc449>.

⁶ Zakon br. 04/L-149 o Izvršenju krivičnih Sankcija, član 36, stav 2.

⁷ Zakon br. 04/L-149 o Izvršenju krivičnih Sankcija, član 39 stav 1.

⁸ Zakon br. 04/L-149 o Izvršenju krivičnih Sankcija, član 39, stav 2.

⁹ Zakon br. 04/L-149 o Izvršenju krivičnih Sankcija, član 39, stav 3.

radionicama koje funkcionišu u okviru KCS-a. Osim toga, unutar perimetra zatvora nalazi se područje poljoprivrednog zemljišta na kome se gaje različiti usevi, gde se zatvorenici angažuju radom.

11. Zatvorenicima je na raspolaganju prostorija za fitness, biblioteka opremljena velikim brojem naslova i prostorije u kojima zatvorenici mogu da obavljaju verske obrede pojedinačno i u grupama. Osim toga, sobe zatvorenika opremljene su kablovskom televizijom. Zatvorenici se mogu kretati unutar KCS-a tokom čitavog dana.
12. Putem izveštaja sa preporukama o poseti KCS-u, koji je objavljen 19. maja 2019.godine, NMST je preporučio Ministarstvu pravde da radionice u KCS-u učine funkcionalnim kako bi se povećao angažman zatvorenika u različitim aktivnostima. Tokom posete, NMST je primetio da je ova preporuka sprovedena. U ovim radionicama sada su angažovana 4 osuđena lica koja imaju potrebne profesionalne veštine.

Zdravstvena nega

13. Član 43. Zakona o izvršenju krivičnih sankcija propisuje da osuđeni ima pravo na besplatne zdravstvene usluge. Osuđeno lice kome se ne može pružiti odgovarajuća medicinska nega u korektivnoj instituciji šalje se u zatvorsku bolnicu, odgovarajuću psihijatrijsku ustanovu ili bilo koju drugu zdravstvenu ustanovu.¹⁰
14. Medicinsko osoblje KCS-a sastoji se od jednog redovnog lekara opšte prakse, koji radi od 08:00-16.00 svakog dana i dostupan je 24 sata. U okviru medicinske službe su i tri medicinska tehničara koji rade po 12 sati i glavni medicinski tehničar koji radi svaki dan od 08:00 do 16:00. časova.
15. Može da se desi da tokom vikenda nema medicinskih tehničara u KCS -u, međutim oni su dostupni 24 sata. Zdravstvenoj jedinici u KCS-u stoje na raspolaganju i psiholog, psihijatar koji rade određenim danima i po potrebi mogu biti angažovani češće.
16. Što se tiče raspoložive infrastrukture, ona je na zadovoljavajućem nivou i zadovoljava potrebe zdravstvene jedinice za pružanje neophodne medicinske nege. Zdravstvena jedinica opremljena je EKG-om, drugim priborom prve pomoći, anti-šok terapijom, ultrazvukom (EHO), defibrilatorom, spigmomanometrom, sterilizatorom, bocama sa kiseonikom itd. Druge specijalizovanije usluge mogu se pružiti u najbližem centru porodične medicine, regionalnoj bolnici i Univerzitetskom kliničkom centru Kosova. NMST nije primao žalbe zatvorenika u vezi sa pružanjem zdravstvene zaštite.

Značaj lekarskih pregleda novo primljenih zatvorenika

17. Zakon o Izvršenju Krivičnih Sankcija¹¹ i Standardna praksa postupanja (u daljem tekstu SPP)¹² DZZ-a određuje obavezu autoriteta da se novo-primljeni zatvorenik podvrgne lekarskom pregledu u roku od 24 časova od trenutka prijema.

¹⁰ Zakon br. 04/L-149 o Izvršenju krivičnih Sankcija, član 43, stav 2.

¹¹ Zakon br. 04 /L-149 o izvršenju krivičnih sankcija, član 31.

¹² Standardna praksa postupanja, tačka 1. Vidi na: <https://msh.rks-gov.net/vp-content/uploads/2013/11/1.-Practices-Standard-Ekamination-NoC- DShB.pdf>.

18. Tokom posete, NMST je primetio da se novo-primljeni pregledaju u roku od 24 sata od trenutka dolaska u KCS. To podrazumeva opštu kontrolu, prema Standardnim praksama postupanja (SPP) DZZ-a. Ova tvrdnja je potvrđena od strane monitoring ekipe kontrolom medicinske dokumentacije i intervjuima sa zatvorenicima.

Poverljivosti zdravstvenih usluga

19. Na osnovu razgovora obavljenih sa zatvorenicima i sa zdravstvenim osobljem, NMST zaključuje da se medicinske usluge pružaju u uslovima koji poštuju poverljivosti, odnosno pružaju se bez prisustva korektivnih službenika, osim u slučajevima kada njihovo prisustvo zahteva doktor.

20. Samo medicinsko osoblje ima pristup medicinskom kartonu zatvorenika. Poverljivost medicinskih usluga je predviđena Standardnom praksom postupanja,¹³ usvojenom od strane Ministarstva zdravstva, Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija,¹⁴ standardima KPT-a,¹⁵ i međunarodnim aktima kao što su: Mandelina pravila¹⁶ i Pravila Ujedinjenih nacija o zaštiti maloletnika lišenih slobode.¹⁷

Kontakti sa spoljnim svetom

21. NMST smatra da su kontakti sa spoljnim svetom, posebno posete porodice ili drugih bliskih rođaka, od suštinskog značaja u kontekstu socijalne rehabilitacije zatvorenika.

22. Važeće zakonodavstvo¹⁸, u slučaju osuđenih lica, propisuje da osuđenici imaju neograničeno pravo na prepisku (koje podležu određenim izuzecima), imaju pravo na mesečnu posetu, koja traje najmanje jedan sat, i pravo na posetu dece ili njihovih supružnika najmanje jednom u tri meseca, uz trajanje od najmanje tri sata. Prema rečima direktora KCS-a, zatvorenici imaju pravo na do 8 poseta mesečno, kao i na dodatnu posetu na osnovu zahteva koji se podnosi upravi KCS-a

23. Što se tiče telefonskih poziva, član 60 ZIKS-a propisuje da osuđeni ima pravo na telefonske razgovore. Zatvorenici u KCS-u imaju neograničeno mnogo poziva, mogu da komuniciraju putem sistema SKYPE-a (zatvorenicima je na raspolaganju oko 10-15 PC-a).

24. Izbijanjem pandemije COVID-19, bilo je ograničenja i zabrana porodičnih poseta i vikenda. Međutim, komunikacija sa spoljnim svetom nadoknađena je online komunikacijom sa SKYPE -om.

¹³ Standardna praksa postupanja, tačka 11. Vidi u: <https://msh.rks-gov.net/wp-content/uploads/2013/11/1.-Praktikat-Standarde-te-Veprimit-n%C3%AB-DShB.pdf>.

¹⁴ Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, član 49.

¹⁵ Standardi KST-a, objavljeni 2018. godine, stavovi 50 i 51. Za više informacija vidi na: <https://rm.coe.int/16806ce943>.

¹⁶ Mandelina pravila, Pravilo 26, tačka 2, na: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/GA-RESOLUTION/E_ebook.pdf.

¹⁷ Pravila Ujedinjenih nacija za zaštitu maloletnika lišenih slobode, tačka A, Pravilo 19, u: https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/res45_113.pdf.

¹⁸ Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, članovi 62-65.

25. NMST je takođe posetio prostoriju gde se održavaju porodične posete, koja pruža zadovoljavajuće uslove za porodične posete, kao i mogućnost zatvorenika da ima direktan kontakt (između njih nema prepreka) sa članom porodice ili osobom od koje je posećen.

Postupak za podnošenje žalbi

26. Standardi KPT-a naglašavaju važnost efikasnog sistema podnošenja žalbi i smatraju ga osnovnom garancijom protiv zlostavljanja u zatvorima i pritvorskim centrima.

27. Član 91. ZIKS-a detaljno je propisao proceduru po kojoj se pritvorna i osuđena lica mogu putem žalbe ili molbe obratiti direktoru određene institucije Korektivne službe Kosova. Postupak uključuje rokove za odgovor direktora i mogućnost podnošenja žalbe drugom organu, što je u ovom slučaju Generalna direkcija Korektivne službe i Ministarstvo pravde.¹⁹

28. NMST je primetio da se na raspolaganju zatvorenika u PCM nalaze kutije za žalbe, postavljene od Korektivne službe Kosova, kutije za žalbe postavljene od Institucije Ombudsmana (IO) i kutije za žalbe postavljene od DZZ-a. Kutije za žalbe koje je postavila Institucija Ombudsmana mogu biti otvorene samo od strane osoblja ove institucije, što žaliocima pruža poverljivosti prilikom podnošenja žalbe.

29. Oni takođe mogu da podnose žalbu Ombudsmanu preko besplatne telefonske linije (informacije o telefonskoj liniji mogu se pronaći u kutijama za žalbe), putem redovne pošte, koja prema Zakonu o izvršenju krivičnih sankcija ne podležu kontroli ukoliko je upućena Ombudsmanu Republike Kosovo, kao i preko članova njihovih porodica.

30. NMST je primetio da direktor KCS-a pruža odgovarajuću mogućnost za podnošenje žalbi i zahteva, razmatra iste i dostavlja odgovor zatvorenicima u ovom centru, u skladu sa Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija. NMST nije primio žalbe zatvorenika u pogledu prava na podnošenje žalbe.

Na osnovu nalaza i postignutih zaključaka NMST-a tokom posete, u skladu sa članom 135, stav 3. Ustava Republike Kosovo i članom 17, stav 7. Zakona 05/L-019 o Ombudsmanu, Ombudsman:

PREPORUČUJE

Ministarstvu pravde:

- **Da se obnovi krov odeljenja u kome su smešteni osuđenici.**

¹⁹ Član 91, stav 4 Zakona o izvršenju krivičnih sankcija propisuje: “Na podnetu pritužbu direktor kazneno popravne ustanove treba da odgovori u roku od petnaest (15) dana, dok Centralna kancelarija Kazneno popravne službe treba da odgovori u roku od trideset (30) dana. Na pritužbu podnetu u pisanoj formi daje se odgovor u pisanoj formi.”

U skladu sa članom 132, stav 3. Ustava Republike Kosovo (*“Bilo koji drugi organ ili institucija, koja sprovodi legitimnu vlast u Republici Kosovo je dužna da odgovori na zahteve Ombudsmana i da mu/joj predstavi sva dokumenta i informacije koje su od njega zatražena u saglasnosti sa zakonom”*) i članom 28 Zakona br. 05/L-019 o Ombudsmanu (*“Autoriteti, kojima je Narodni Advokat uputio preporuke, zahtev ili predlog za preduzimanje konkretnih mera, uključujući i disciplinske mere, treba da odgovore u roku od trideset (30) dana. Odgovor treba da sadrži razloge u pisanoj formi o preduzetim radnjama u vezi navedenog pitanja”*), molimo Vas da nas obavestite o preduzetim radnjama u vezi sa navedenim pitanjima.

S poštovanjem,

Naim Qelaj
Ombudsman